

nyelvemlékek jelentős mértékben tartalmaznak személyneveket. A szerző azzal a kérdéssel foglalkozik, hogy ezek a személynevek használhatók-e az ómagyar kori két- és többnyelvűség vizsgálatának eszközeiként. A kérdés megválaszolásakor három fő témakörre tér ki: a nevek írásmódjára, az egyénneveken belül az idegen nyelvű vagy eredetű *dictus*-os névelemekre és a népnévi eredetű megkülönböztető névelemekre.

SZILÁGYI-KÓSA ANIKÓ tanulmányában a magyar–német nyelvi kölcsönhatások családnévi vonatkozásairól olvashatunk (155–167). A dolgozat nemcsak a magyar nyelvterületen előforduló német eredetű családneveket tekinti át, hanem szól a német nyelvterületen előforduló magyar családnevekről is.

BENŐ ATTILA a román eredetű családnevek morfológiai és etimológiai vizsgálatával foglalkozik (169–175). A kérdést a kontaktusfolyamatok figyelembevételével elemezve megállapítja, hogy a név eredetének tisztázásához elengedhetetlen az etimonnak és az adaptációs folyamatok morfológiai vonatkozásainak a feltárása.

KOVÁCS ANDRÁS a kárpátaljai magyar személynévadástartományt, az ukrán nyelvtörvényt és a személynévhasználatot érintő egyéb rendelkezéseket mutatja be (177–183). Írása tanúsága szerint a kárpátaljai magyarság legjellemzőbb névadási és névhasználati szokásai az anyaországi normákat követik, az új ukrán nyelvtörvény pedig az európai normáknak megfelelő jogot biztosít az országban élő kisebbségek anyanyelvhasználatának gyakorlására.

ANGYAL LÁSZLÓ a Nógrád megye település- és családneveiben megjelenő *falu* névrészt és annak változatait vizsgálja (185–199). Történeti szempontú vizsgálatából kiderül, hogy a leggyakrabban előforduló utótag a birtokos személyjeles *-falva*. A *falu* névrészt tartalmazó családnevek területi elrendeződése nagyban igazodik az alapjukat képező településnevek nyelv földrajzához, s míg a történeti anyagban a *-falusi*, a szinkrón korpuszban a *-fai* változat a legelterjedtebb.

MIZSER LAJOS a történelmi Bereg megye családnevei alapján vizsgálta a nyelvek kölcsönhatásait (201–207). A gazdag példaanyagot tartalmazó tanulmány az egyes nyelvi jelenségeket kilenc csoportban mutatja be.

Az ismertett kötetbe szerkesztett színvonalas tanulmányok is bizonyítják, hogy nem hiábavaló a névtanósok és a kontaktológusok közti párbeszéd, együttműködés.

TÖRÖK TAMÁS
Selye János Egyetem
Tanárképző Kar

BURA LÁSZLÓ, A többszólamúság ösvényein. Nyelvészeti tanulmányok

Státus Kiadó, Csíkszereda, 2013. 311 lap

BURA LÁSZLÓ jubileumi, 60 éves nyelvészeti pályafutásának apropóján gyűjteményes kötetben adta ki több, különféle helyeken megjelent vagy még kiadatlan tanulmányát. A kötet öt névtani és egy dialektológiai tanulmányt tartalmaz; egy fejezetet szentel az általa alkalmazott szakmai és tudományos kutatói munka módszertanának; majd a kötet cím jelenik meg egy, a munkásságára való szemlélődő visszatekintésben; a végén pedig a személyi bibliográfia található, rendkívüli pontossággal rendszerezve 1957-től 2013-ig.

Az előszóban a szerző a a munkássága folyamán felmerülő kisebb-nagyobb buktatókat, nehézségeket, nem várt eseményeket ismerteti röviden.

A névtani tanulmányok mindegyike más részét ragadja meg az onomasztikának: az elsőben családnevekkel foglalkozik a szerző, a másodikban a szatmári keresztnévek divatját elemzi, harmadik munkája a Szamos és a Túr térségének a vízneveit vizsgálja, a negyedikben a házneveket, az ötödikben pedig a helynevek érdekességeit mutatja be.

A Családnevek művelődéstörténeti és nyelvészeti tanúságai című írásban a Szatmárnémeti Római Katolikus Püspöki Líceum diákjainak családneveit tárja elének a szerző (7–21). Bár a forrásanyag ismertetéséből nem derül ki egyértelműen, hogy mely időszak áll a vizsgálat középpontjában, a szerző egy helyen utal arra, hogy a gimnázium 1807–1852 közötti diáklétszáma a levéltári anyagok megsemmisülésének okán csak körvonalazható (7), majd pedig annyit jelez, hogy a működés negyvenhét tanévéből huszonnégynek ismert a diáknévsora. A névvizsgálatok eredményeiből fény derül az iskola vonzáskörzetének nagyságára, a családnevek nyelvi eredetére, a névadási szokásokra, az ősök származási helyére; ezek közül a szerző a legrészletesebben a nyelvi eredettel és a névviselek identitásával foglalkozik (13–19).

A névdívat alakulása Szatmárban a 90-es évek elején című tanulmány a 2008–2011 között érettségizett diákság keresztnévanyagát dolgozza fel (23–45). Bemutatja a nevek gyakoriságát, azok írásmódját és a névanyag mennyiségi gazdagodását. A tanulmányhoz hét táblázat is kapcsolódik, különböző szempontok szerinti csoportosításban. Az eredményeket a szerző jellemzőnek tartja a korabeli Szatmárra és vidékére.

A Szamos és a Túr vízneveit kutatva (47–127) BURA LÁSZLÓ hangsúlyozza azok használhatóságát a településtörténetesek és a természettudósok számára, valamint nyelvtörténeti jelentőségüket is kiemeli: a víznevek a névadó közösség által beszélt nyelv régebbi vonásait őrizhetik. A tanulmány érdekességét a névadás indítékaival, a víznevek etimológiájával és a nyelvi kölcsönhatásokkal foglalkozó rész adja. A munka tartalmaz egy részletes víznévtárat (70–116), a melléklet pedig a térség településeinek listáját is közli (117–127).

Érdekes és viszonylag ritka témát taglal a szerző A háznevek, a megkülönböztetés sajátos formája című írásában, két sváb falu (Mezőpetri és Csanáros) háznévanyagát gyűjtve össze (129–136). Felvázolja a háznévadás szokásait és történetét; eredetüket a következő rendszerezésben mutatja be: férfi keresztnévből (*Góriz*); női keresztnévből (*Khatli*); családnévből (*Liniz*); család- és keresztnévből (*Smidmihelz*); ragadvány- és keresztnévből (*Svarzmihlic*); foglalkozásnévből (*Müllerz*); egykori lakhelyre utaló helynévből (*Szágász*). Ezt követően részletesen bemutatja, mit is jelent valójában a háznév, és milyen célt szolgált: „A háznév a falu közösségében gyakorlatilag az adott házban (birtokon) lakó egész család megkülönböztető neve volt, az azonosításukat szolgáltatta” (133).

A Helyneveink érdekességei, tanulságai, népi magyarázatai című munkában a szerző Szatmár megye földrajzi neveit gyűjtötte össze 122 településen; 27 esetben feljegyezte a névhez kapcsolódó történetet is (137–150). Az elemzett anyag alapján öt nagyobb csoportot különített el: 1. Történeti személyhez/eseményhez kötődő (*Rákóczi-pince*); 2. Háborúhoz, hadi eseményhez kötődő (*Tatártemető*); 3. Törvénykezéshez, ítélet-végrehajtáshoz, emberhalálhoz kötődő (*Akasztódomb*); 4. Eseményhez kötődő (*Kincsverem*); 5. Megbélyegzett emberekhez kötődő (*Tetves*). A második részben azokat a helyneveket találjuk, amelyek népetimológia, illetve félrehallás alapján keletkezettek.

A dialektológiai témájú tanulmányban olyan Szatmár megyei tájszavakat közöl a szerző, amelyeket 1993-tól gyűjtött passzív megfigyeléssel (151–172). Ezt követően a felhasználható források hitelességéről, azok felhasználási elveiről, módszertanáról értekezik további írásában a szerző, saját munkásságának tapasztalataival illusztrálva állításait (173–184). A többszólamúság kanyargó ösvényein című rész a szerző visszatekintése saját pályafutására (185–197). Ebben ad magyarázatot a kötet címére is: „a hat évtizednyi életpálya kanyargó ösvényein kifejtett tanári és tudományos kutatói tevékenységem alapján több kategóriába is besoroltak” (186).

BURA LÁSZLÓ termékeny munkásságának bizonyítékul szolgál a kötet végén található részletes, nagy igényességgel összerendezett, gazdag Személyi bibliográfia (1957–2013) (199–309). Ennek áttekintése a fenti tanulmányok mellett arról győzi meg az olvasót, hogy a kiadvány méltó összefoglalása egy szorgos és „többszólamú” életmű bemutatásának.

DEMJÉN IZABELLA

Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Bölcsészeti- és Társadalomtudományi Kar

Két névtani vonatkozású tanulmányíró pályázat köteteiről

Az Anyanyelvőpolók Szövetsége és a kulturális tárca minden évben meghirdeti anyanyelvi pályázatát, melynek célja a nyelvünkben rejlő kulturális értékek hangsúlyozása. A legutóbbi két pályázat a neveket választotta témájául: az előbbiben családneveink mesterségnevi eredete, az utóbbiban pedig helyneveink népi érdekességei kaptak szerepet. A legjobb pályamunkákból, illetve terjedelmi okok miatt azok részleteiből kötetek is születtek, BALÁZS GÉZA és GRÉTSY LÁSZLÓ szerkesztésében. A köteteket a szerkesztők előszava vezeti be, melyben a pályázati kiírást és a díjazás módját is közlik. A tanulmányok nem a díjazás sorrendjében, hanem a szerzők nevének betűrendjében lelhetőek fel a kötetekben. Az egyes dolgozatok absztraktja, melyben a szerkesztők utalnak a pályamunkák teljes tartalmára, a kötetek végén található.

Régi magyar mesterségek – családneveink tükrében

Szerkesztők: BALÁZS GÉZA – GRÉTSY LÁSZLÓ. Tinta Kiadó, Budapest, 2010. 312 lap

A 2009-re kiírt pályázat a Régi magyar mesterségek – családneveink tükrében címet viseli; célja a családnevek mesterségnevekből kialakult típusát megismertetni a nyelvhasználókkal. A pályázati kiírásban a pályázóktól azt is kérték, hogy a választott mesterséget mutassák be annak munkafolyamataival, szerszámaival, jellemzőivel együtt. Ennek köszönhetően a kötet számos művelődéstörténeti érdekességet tartalmaz, gazdag képet nyújtva a hajdani mesterségekről. A megjelent részletek olykor a nevekkal, máskor a mesterségekkel kapcsolatos vonatkozásokról szólnak.

BALOGH GIZELLA dolgozatában olyan, erdőhöz kapcsolódó mesterségeket gyűjt össze, melyek megőrződtek szülőfalujá, a beregi Lónya családneveiben (11–28). Miközben sorra